

Sisekaitseakadeemia Päästekolledž

Marko Mustimets

RK070

**LÕUNA-EESTI PÄASTEKESKUSE, KAITSEVÄE NING
KAITSELIIDU ÜKSUSTE KOOSTÖÖ ARENDAMINE
PÄÄSTETÖÖDEL JA HÄDAOLUKORDADES
TEGUTSEMISEKS**

Lõputöö

Juhendaja:

Arvi Uustalu

Tallinn 2011

1. LÕPUTÖÖ ANNOTATSIOON

Kolledž: Päästekolledž	Kuu ja aasta: 05.2011
Töö pealkiri: Lõuna-Eesti päästkeskuse, kaitseväge ning Kaitsealiidu üksuste koostöö arendamine päästetöödel ja hädaolukordades tegutsemiseks	
Töö autor: Marko Mustimets	Olen nõus oma lõputöö kättesaadavaks tegemisega elektroonilises keskkonnas. Allkiri:
<p>Lühikokkuvõte: Lõputöö raames analüüsiti koostöö toimimist Lõuna-Eesti Päästkeskuse ja Kaitsealiidu malevate ning Kaitseväge üksuste vahel. Töö esimeses osas vaadeldi kaitseväge ja kaitsealiidu päästetöödele kaasamise kehtivaid õiguslikke alusdokumente ning analüüsiti koostööd käsitlevat seadusandlust, arengukavasid, koostöölepinguid ja teisi strateegilisi dokumente. Töö teises osas käsitleti Lõuna-Eesti Päästkeskuse ning kaitseväge ja Kaitsealiidu koostööd Lõuna-Eestis. Lõputöö kolmas osa koosnes uurimusest pääste- ja militaarasutuste keskn- ning tippastme juhtide ja spetsialistide seas. Töö kokkuvõttes on toodud põhilised suunad tsiviil-militaarkoostöö arendamiseks Lõuna-Eesti Päästkeskuse ning kaitseväge ja Kaitsealiidu malevate vahel, et tagada parem koostöö reageerimise ettevalmistamisel ja parem valmisolek ja sujuvam ühistegutsemine päästesündmuste lahendamisel.</p>	
Võtmesõnad: Tsiviil-militaarkoostöö, kriisireguleerimine	
Võõrkeelsed võtmesõnad: Civil-Military Cooperation, crisis management	
Säilitamise koht:	
Kaitsemisele lubatud	
Kolledži direktor:	Allkiri:
Vastab lõputöö nõuetele	
Juhendaja: Arvi Uustalu	Allkiri:

2. SISUKORD

1. Lõputöö annotatsioon	2
2. Sisukord.....	3
Mõistete ja lühendite loetelu.....	5
Sissejuhatus.....	6
3. Päästeasutuste ning kaitseväge ja Kaitseliidu koostööd reguleerivad õigusaktid ja riiklikud tegevuskavad.....	8
3.1 Õigusaktid	8
3.2 Arengukavad ja strateegiadokumendid	10
3.3 Koostöölepingud	12
3.4 Juhendid ja hädaolukorra lahendamise plaanid.....	13
4. Pääste keskuse ning kaitseväge ja Kaitseliidu koostöö Lõuna-Eestis	15
4.1 Kaitseliidu malevate struktuur, paiknemine ja isikkoosseisud	15
4.2 Kaitseväge struktuur, paiknemine ja isikkoosseisud Lõuna-Eestis.....	17
4.3 Lõuna-Eesti päästesündmuste koostööpraktika analüüs	18
4.4 Riigikaitsestruktuuride päästealane koolitus.....	19
5. Ekspertide arvamused pääste ja kaitseväge ja Kaitseliidu koostöö arendamise kohta.....	21
5.1 Uurimismeetodi ja –protsessi kirjeldus.....	21
5.2 Küsitluse tulemused ja analüüs	23
5.2.1 Hinnangud isiklikule tsiviil-militaarkoostöö kogemusele.....	23
5.2.2 Hinnang koostööle üldisemalt	24
5.2.3. Militaarstruktuuride kaasamine päästesündmuste lahendamisele	25
5.2.4. Militaarstruktuuride päästealane väljaõpe	27
5.2.5. Täiendavad ettepanekud koostöö parandamiseks.....	28
Kokkuvõte.....	29

Summary	31
Viidatud allikate loetelu.....	32
Lisad.....	34
Lisa 1. Küsimustik	34
Lisa 2. Riigiasutuste paiknemine geograafiliselt	36

MÕISTETE JA LÜHENDITE LOETELU

Mõisted

Tsiviil-militaarkoostöö – laias tähenduses kõikvõimalik koostöö ja koostoime tsiviilstruktuuride ja militaarstruktuuride vahel, et saavutada mõlemale poolele seatud eesmäärke ja huvisid.

Lühendid

CIMIC – tsiviil-militaarkoostöö.

SISSEJUHATUS

Seoses 2008 aastal alguse saanud majandussurutisega on päästeasutuste valveteenistujate isikkoosseise kahandatud ning osad päästekomandod on eelarveliste vahendite nappuse ja optimeerimise tõttu suletud. 2011 aasta aprillis valitsuse moodustanud erakondade koalitsioonilepingus on toodud välja, et luuakse alused militaar- ja päästeressursi võimete koostoimeks. Viimastel aastatel on Eestis tervikuna ja ka Lõuna-Eesti Päästkeskuse teeninduspiirkonnas toimunud mitmeid avalikkuses suuremat tähelepanu pälvinud õnnetusi, mille lahendamisele on päästeasutused kaasanud kaitseväge ja Kaitseliidu isikkoosseisu või tehnilisi vahendeid. Viimastel aastatel on oluliselt muutunud päästeasutuste tegevuskeskkond, mille tulemusel on toimunud märkimiseväärne nihe detsentraliseeritud maakondlikust juhtimismudelist rohkem tsentraliseeritud regionaalsele juhtimisele. Need ja veel mitmed teised aktuaalsed tegurid, mida vaadeldakse edaspidi käesoleva lõputöö raames, on tinginud praktilise vajaduse analüüsida päästeasutustele mastaapsete õnnetuste lahendamisel märkimisväärset tuge pakkuva kaitseväge ja Kaitseliiduga koostöö edendamise võimalusi.

Päästeasutus peab Kaitseliidu ja kaitseväge üksuste kaasamisel päästesündmuste lahendamisele teadma nende militaarstruktuuride organisatsioonilisi eripärasid ja võimalikke piiranguid abi osutamisel. Erinevate sündmuste lahendamine üle Eesti on näidanud, et päästeasutustel pole praegusel hetkel piisavalt head ülevaadet kaitsemiidu ja kaitseväge ressursside kohta. Saab küll tuua mitmeid näiteid koostöö paranemisest. Nii näiteks on Lõuna-Eesti Päästkeskus käivitanud vabatahtlike päästjate koolitused kaitsemiitlastele, hiljuti korraldati ühine tsiviil-militaarkoostöö seminar ning Kaitseliidu malevate ja päästkeskuse vahel on sõlmitud koostööleppeid ühistegevusteks. Samas koostööd tervikuna saab muuta oluliselt süsteemsemaks.

Töö põhieesmärgiks on pakkuda välja põhilised suunad tsiviil-militaarkoostöö arendamiseks Lõuna-Eesti Päästkeskuse ning kaitseväge ja Kaitseliidu malevate vahel, et tagada parem koostöö reageerimise ettevalmistamisel ja parem valmisolek ja sujuvam ühistegutsemine päästesündmuste lahendamisel. Eesmärgiks on välja pakkuda praktilised soovitud päästeasutuse kahele põhivaldkonnale - päästetööd ja kriisireguleerimine.

Töö esimeses osas antakse ülevaade kaitseväge ja kaitsealiidu päästetöödele kaasamise kehtivatest õiguslikest alustest ning analüüsitakse koostööd käsitlevat seadusandlust, arengukavasid, koostöölepinguid ja teisi strateegilisi dokumente.

Seejärel hinnatakse senist pääste ja militaar-struktuuride koostööpraktikat peamiselt Lõuna-Eestis ning ühtlasi uuritakse ja analüüsitakse päästesündmuseid, mille lahendamisele on kaasatud militaarstruktuure.

Lõputöö raames korraldati küsitlus pääste- ja militaarasutuste spetsialistidele ja kesk- ning tippastme juhtidele, kelle ekspertarvamuste, õigusaktide ja koostööpraktika analüüsi sünteesi tulemusel on lõputöö kokkuvõttes välja pakutud põhilised tegevussuunad Lõuna-Eesti Päästkeskuse valdkonnajuhtidele rakendamise kaalumiseks või edasiseks analüüsiks.

3. PÄÄSTEASUTUSTE NING KAITSEVÄE JA KAITSELIIDU KOOSTÖÖD REGULEERIVAD ÕIGUSAKTID JA RIIKLIKUD TEGEVUSKAVAD

3.1 Õigusaktid

Hädaolukorra seaduse 3. jaos on põhjalikult reguleeritud kaitseväge või Kaitseliidu kasutamine hädaolukorra lahendamisel, päästetööl ja turvalisuse tagamisel. Seadus sätestab, et Kaitseväge või Kaitseliitu võib kasutada muuhulgas päästetööde ja eriolukorra tööde tegemiseks. (Hädaolukorra seadus, 01.01.2011)

Hädaolukorra seadusest tuleneva volitusnormiga on Vabariigi Valitsuse määrusega reguleeritud ka täpsemalt päästetööde ja eriolukorra tööde tegemisel kaitseväge ja Kaitseliidu kasutamise kord. Selle alusel tuleb kaitseväge ja Kaitseliidu kaasamiseks esitada ametiabi taotlus Vabariigi Valitsuse 17. juuni 2003. a määrusega nr 176 «Ametiabi taotluse vorm» kinnitatud vormil või kiireloomuliste juhtude korral muul viisil. Kaitseväge kasutamise otsustab kaitseväge struktuuriüksuse ülem või temast kõrgem ülem tema alluvuses olevate kaitseväelaste või tema käsutuses olevate vahendite suhtes. Kaitseliidu kasutamise otsustab Kaitseliidu ülem või struktuuriüksuse pealik. Kasutamise otsustanud ülem või pealik korraldab viivitamata kaitseväge juhataja ja kaitseministri teavitamise osalemise kohta antud käsust. Kaitseväge juhatajal on õigus kõigil juhtudel otsustada Kaitseliidu kasutamise üle või muuta kasutamise kohta tehtud otsust. Samuti on väga üheselt ära määratud alluvusahel. Kaitseministri määruse järgi allub päästetöödel või eriolukorra töödel osalev kaitseväelane päästetööl või eriolukorra tööl osalevale ülemale, kes omakorda allub päästetööd või eriolukorra töid puudutavates küsimustes päästetööde või eriolukorra tööde juhile. (Vabariigi Valitsuse määrus, 04.12.2009)

Hetkel kehtiva Kaitseliidu seaduse kohaselt on iga Kaitseliidu liige kohustatud aitama politseid ning päästeasutust üldsusele ohtlike juhtumite puhul avaliku korra jaluleseadmisel ja kurjategija tabamisel ning õnnetuste korral. (Kaitseliidu seadus, 01.01.2011)

Kaitseministeerium on alustanud ka Kaitsealiidu seaduse uue eelnõu koostamist ning selle kavandi kohaselt on üheselt määratud, et Kaitsealiit osaleb hädaolukorra ja erakorralise seisukorra lahendamisel vastavalt seadusele. (Kaitsealiidu seaduse eelnõu kavand 2011)

Vabariigi Valitsuse määruses “Päästesündmusel osalevate riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutuste ning isikute koostöö kord” on reguleeritud asutuste ning isikute koostöö päästesündmuse lahendamise juhtimisel. Määrus sätestab, et päästetöö juhi korraldusel on kohustatud oma esindaja sündmuskoha staapi, regionaalsesse staapi ja üleriigilisse staapi määrama nii kaitseväge kui Kaitsealiit. Määruse seletuskirja kohaselt kaitseväge kaasatakse päästetööle mitte riigikaitse ülesannete täitmiseks, vaid täiendava hädavajaliku abijõuna päästeasutusele pandud tulekustustus- või päästealaste ülesannete täitmiseks. (Vabariigi Valitsuse määrus, 17.01.2011)

Määrus sätestab, et kui Kaitseväge ja Kaitsealiidu esindaja on staapi määratud, siis regionaalses ja üleriigilises staabis peab tal olema pädevus juhtida päästesündmuse lahendamisele kaasatud oma asutuse ressursse ning pädevus päästesündmust lahendava päästeasutuse tegevuspiirkonnas paiknevate oma asutuse ressursside kaasamiseks või kaasamise vahendamiseks. Määruse seletuskirjas tuuakse välja ka põhjendused erandi tegemiseks teiste asutustega võrreldes, kus Kaitseväge või Kaitsealiidu esindaja regionaalses ja üleriigilises staabis peab omama pädevust juhtida päästesündmuse lahendamisele kaasatud Kaitseväge või Kaitsealiidu ressursse ning omama pädevust päästesündmuse lahendamise regioonis paiknevate ressursside kaasamiseks või kaasamise vahendamiseks. Nimetatud erand on vajalik Kaitseväge ja Kaitsealiidu ülesehitust arvestades, kus isikute ring, kellel oleks pädevus Kaitseväge või Kaitsealiidu üleriigilise ressursi juhtimiseks on piiratud väga väikese ringi isikutega ning samuti on siin arvesse võetud asjaolu, et Kaitseväge ja Kaitsealiidu kaasamine päästesündmuse lahendamisele on üsnagi harvaesinev ning piirdub üldjuhul vaid vähese osa ressursi kaasamisega. (Vabariigi Valitsuse määrus, 17.01.2011)

Regionaalsel tasandil loob päästeasutuse ja militaarstruktuuride vahel ettevalmistavas faasis hea õigusliku ja organisatsioonilise koostöö raamistiku hädaolukorra seaduse kohaselt moodustatud regionaalsete kriisikomisjonide süsteem. Lõuna-Eesti Päästekeskuse

teeninduspiirkonnas on kriisireguleerimisalase tegevuse koordineerimiseks moodustatud Lõuna-Eesti regionaalne kriisikomisjon. Komisjoni koosseisu kuuluvad lisaks maavanematele, regiooni suurima kohaliku omavalitsuse esindajale ja teistele riigiasutuste esindajatele ka Kaitseliidu ja kaitseväge esindaja. (Siseministri määrus, 01.01.2011)

Lisaks kuuluvad Lõuna-Eestis maakonnakeskuste kohalike omavalitsuste kriisikomisjonide koosseisu Kaitseliidu malevate esindajad, kelleks üldjuhul on määratud malevapealikud.

Tartus 25.05.2009 toimunud tsiviil-militaarkoostöö seminari „Päästeteenistuse ja militaarstruktuuride koostöö“ töötubades, milles osalesid riigikaitse- ja päästespetsialistid ning vastavate valdkondade keskastme ja tippjuhid, leiti üksmeelselt, et õiguslikud alused on piisavad päästeasutuse ja militaarstruktuuride koostöö heaks korraldamiseks, kuid keskenduda tuleks just praktilistele ja organisatsioonilistele meetmetele koostöö parandamiseks. (Seminari kokkuvõte 2009)

3.2 Arengukavad ja strategiadokumendid

Tinglikult saab antud punkti all rääkida ka Erakonna Isamaa ja Res Publica Liit ning Eesti Reformierakonna poolt 04.04.2011 sõlmitud valitsusliidu programmist, mille riigikaitset ja julgeolekupoliitikat käsitlevas peatükis on toodud mitmed asjakohased kokkulepped, mis annavad suuna tsiviil-militaarsele koostööle. Dokumendis on tõsist tähelepanu pööratud tsiviil-militaarkoostöö arendamisele. Dokumendis rõhutatakse Eesti riigikaitse kiire rakendatavust ja selle eelduseks oleva juhtimisselguse tagamise olulisust. Riigikaitse arendamisel lähtutakse riigikaitse laiast käsitlusest vastavuses kehtestatud Riigikaitsestrateegiaga. Kindlustatakse, et kõik riigiasutused valmistuvad oma riigikaitse ülesannete täitmiseks võimalike ohtude korral ning tagame, et sõjaline kaitse ei arene ülejäänud ühiskonnast eraldiseisvalt. Lisaks eeltoodule on olulisimaks suunaandvaks kokkuleppeks koalitsioonileppes see, et luuakse alused militaar- ja päästeressursi võimete koostoimeks. (Erakonna Isamaa ja... 2011)

Hiljuti heaks kiidetud Riigikaitse strateegia määratleb riigikaitse esmakordselt väga selgelt laiapõhjalise valdkonnana. Strateegia kohaselt Eesti-vastase sõjalise rünnaku korral tagab Päästeamet regionaalsete kriisikomisjonide tegevuse, kelle ülesanne on mittesõjaliste hädaolukordade lahendamise ja elanikkonnakaitse koordineerimine regioonis. Sellises keskkonnas võimaldab riigi julgeolekut tagada vaid riigikaitse lai käsitlus, mis hõlmab ka mittesõjalist tegevust ja eeldab tugevat sisejulgeolekut. Strateegia kohaselt kaitseväge vajab riigi sõjaliseks kaitseks tsiviilsektori toetust. Tsiviilsektori toetuse eesmärk on tagada sõjalise kaitse tõhus käivitumine ja toimimine ülejäänud ühiskonna toimepidevust oluliselt kahjustamata. (Riigikaitse strateegia 2010)

Koostööst tsiviilstruktuuridega on räägitud ka Naiskodukaitse arengukavas, kus leitakse, et silmapaistvaid koostööritusi on tehtud suhteliselt vähe, kuid positiivse erandina saab välja tuua koostöörituse Päästeametiga „Kaitse end ja aita teist!“. (Naiskodukaitse arengukava 2010)

Siseministeriumi valitsemisala arengukava tegevusvaldkond sisejulgeolek ei sisalda otseseid viiteid koostööle Kaitseliidu ja kaitseväega. Tegevusvaldkonna hetkeseisu analüüsis on küll põhjalikult hinnatud kriisireguleerimise alase tegevuse korraldamise hetkeseisu ning leitud, et Hädaolukorra seaduse rakendamise 2010. a peaks andma lahenduse mitmetele aastaid kummitanud organisatsioonilistele ja regulatiivsetele küsimustele, mis on seotud hädaolukordadeks valmisoleku ja nende lahendamisega. See puudutab nii ametkondadevahelisi halle tsoone õnnetusteks valmistumisel kui ka erinevate ametkondade vastutusala hädaolukorra juhtimisel ning otsustasandite pädevust. Uue seaduse rakendamisel on põhjust kriitiliselt hinnata tänast koostööd ning mõelda, kuidas on kõige otstarbekam rakendada olemasolevaid ressursse, tõhustada infovahetust ja koostööd kriisireguleerimise valdkonnas teiste partneritega. (Siseministeriumi valitsemisala arengukava 2010-2014)

Julgeolekupoliitika alused 2010 sisaldab põhimõtet, et riik tagab elanikkonna kaitse hädaolukordades. Selles dokumendis sisalduvate põhimõtete järgi saabki tsiviilmilitaarkoostöö oma sisulise mõtte, seletades lahti vastastikuse koostöö ja toetamise

printsiibid. Hädaolukordi on võimalik ennetada ja nende tagajärgi vähendada ühiskonna kõigi osaliste – elanikkond, kohalikud omavalitsused, riigiasutused ning äri- ja mittetulundussektor – koostöös. Riik tõhustab elanikkonna ennetavat teavitamist võimalikest ohtudest ja annab hädaolukorras kommunikatsioonivahendite kaudu juhiseid vajalikuks käitumiseks. Hädaolukordadeks valmistumisel korraldatakse rohkem kõiki osalisi kaasavaid õppusi, luuakse ajakohane ülevaade hädaolukordade tagajärgede leevendamise võimetest ja tõhustatakse valmidust kasutada riigikaitse vahendeid. Riik toetab vabatahtlikku tegevust, mis on suunatud ohtude ennetamisele ja hädaolukordade lahendamisele. (Eesti julgeolekupoliitika alused 2010)

3.3 Koostöölepingud

Lõuna-Eesti Päästkeskus ja kõik Kaitseliidu malevad Lõuna-Eestis sõlmisid 25.05.2009 koostöölepped ühistegevusteks. Vastava aluse andis Päästeameti ja Kaitseliidu koostöölepingu punkt 42 ja Päästeameti ja Kaitseliidu kokkuleppe koostööks 2009. aastal punkti 1. Lõuna-Eestis sõlmitud koostöödokumentides lepiti kokku järgnevates põhilistes tegevustes:

- Pooled vahetavad üksteise paremaks abistamiseks informatsiooni materiaaltehnoloogilistest koostööressurssidest.
- Pooled töötavad välja erinevate päästevaldkonna hädaolukordade lahendamiseks eeldatava Kaitseliidu maleva toetava isikkoosseisu planeerimisformaadi, arvestades hädaolukordade ajakriitilisust, kaasamise aega ja üksuste eripära.
- Pooled teevad koostööd valdkondlikke hädaolukordade lahendamise kavade koostamisel.
- Päästkeskus viib Kaitseliidu malevale läbi abipäästja koolituse.
- Päästkeskus viib Kaitseliidu maleva isikkoosseisule läbi tuleohutusosalaseid koolitusi.
- Kaitseliidu malev viib maakondlikule päästeosakonnale läbi orienteerumise algkursuse (topograafia alused).
- Pooled korraldavad ühiseid spordiüritusi või kutsuvad teise poole osalema spordiüritustele.
- Päästkeskus korraldab koostöö edendamiseks tsiviil-militaarkoostöö seminari.

- Päästkeskus kaasab Kaitseliidu maleva maakondlike kriisireguleerimisõppuste planeerimisele ja läbiviimisele.
- Päästkeskus kaasab Kaitseliidu maleva esindajad maavalitsuste ja kohalike omavalitsuste kriisireguleerimise koolitustele ja seminaridele.
- Päästkeskus osaleb Kaitseliidu maleva poolt korraldatavatel avalikel üritustel tehnika ja ennetusalaste väljapanekutega.
- Poolte koostööõupidamised toimuvad vähemalt 2 korda aastas.

Ülaltoodud punktidest on enamus ka ellu rakendatud, kuid uut aastast tegevuskava 2010 aastal ei sõlmitud. Samuti on kahjuks soiku jäänud kõigi osapoolte koostööõupidamiste korraldamine.

3.4 Juhendid ja hädaolukorra lahendamise plaanid

Hädaolukorra seaduse alusel koostatavate päästeasutuse juhitavate hädaolukorra lahendamise plaanide eelnõudest nähtub, et puuduvad viited kaitseväge ja Kaitseliidu ülesannetele. Plaanide eelnõude koostajad on olnud seisukohal, et Kaitseliidu ja kaitseväge otsene ülesanne on tegeleda sõjalise riigikaitsega, mistõttu kaasatakse neid vastavalt vajadusele ja ei ole peetud otstarbekaks nende lisamist hädaolukorra lahendamisele kaasatavate asutuste nimekirja. Samas regionaalsel tasandil koostatavate hädaolukorra lahendamise plaanide või hädaolukorra lahendamise käsiraamatute osas oleks otstarbekas vastavad täpsustavad regulatsioonid lahti kirjutada, et tagada riigikaitse alusdokumentides kirjeldatud laiapõhjalise riigikaitse põhimõte.

Tsiviil-militaarkoostöö käsiraamatu kohaselt on militaarüksuste jaoks tsiviilsete katastroofide lahendamise toetamine lisäülesanne, mida täidetakse vastava tellimuse esitamisel. Kuigi operatiivteenistuste (pääste, politsei, kiirabi) tegevus on peamiselt NATO liikmesriikide valitsuste vastutada, võib sõjalist toetust vaja olla nn. tsiviil-hädaolukorra lahendamisel. Tsiviil-militaarkoostöö haru tegelebki militaarse planeerimise koordineerimisega koos tsiviilstruktuuridega ning hõlbustab ühisoperatsioonide läbiviimist. (CIMIC Field Handbook 2010)

Ka Eestis on kaitseväe ja Kaitseliidu struktuurides ette nähtud ka vastavad CIMIC ohvitserid. Päästeasutused võiksid nendega koostööd tulevikus oluliselt tõhustada.

Päästeameti poolt koostatud ulatusliku evakueerimise juhendmaterjali eelnõus on välja toodud, et Kaitseministeerium, kaitsevägi ja Kaitseliit osalevad evakuatsiooni planeerimisel ning läbiviimisel pääste ja politsei abistamisel ning annavad vajadusel juhtnõore sõjalisest ohust tingitud evakuatsioonide planeerimiseks. Sõjaliste ohtude korral rakendatakse samu evakueerimise põhimõtteid, kuid juhtimine läheb kaitseministeeriumi valitsemislasse. Transpordiks kasutatakse suure mahutavusega sõidukeid (näit. bussid, kaitseväe sõiduvahendid). Transpordi korraldamisel abistab kohalikku omavalitsust päästeasutus, kes kaasab vajadusel lepingulised partnerid kaitseväest ja Kaitseliidust. Kaitseliit koos Naiskodukaitsega osaleb evakueerimise läbiviimisel ning abistab PPA-d kogunemispunktide ja evakuatsiooniala turvamisel. Samuti vajadusel toitlustamise, majutustoetuse, transpordi jm Päästeameti ja Kaitseliidu koostööleppes sätestatud valdkondades. Kaitsevägi osutab abi Päästeametiga sõlmitud lepingu alusel toitlustamise, transpordi, meditsiiniabi jm tegevuste korraldamisel ning ametiabi korras küsitud valdkondades. (Evakuatsiooni juhendmaterjali kavand 2010)

4. PÄÄSTEKESKUSE NING KAITSEVÄE JA KAITSELIIDU KOOSTÖÖ LÕUNA-EESTIS

4.1 Kaitseleidu malevate struktuur, paiknemine ja isikkoosseisud

Juhtimise tasemed Kaitseleidus kehtestab Kaitseleidu seadus. Kaitseleidu tegevust juhib Kaitseleidu ülem, kes rahuajal allub vahetult kaitseväe juhatajale, sõjaajal kaitseväe ülemjuhatajale. Lisaks on loodud Kaitseleidu keskorganid, mis ei tegele igapäevase juhtimisega, vaid tegelevad finantsiliste ja arvamust kujundavate ülesannetega. Kaitseleidu ülema tööorganiks on Kaitseleidu Peastaap, mille tööd juhib ülem, kes allub vahetult Kaitseleidu ülemale. Maleva pealikule alluvad kõik maleva üksused ja nende pealikud. Maleva pealik peab olema tegevteenistuses olev kaitseväelane, kelle määrab ametikohale Kaitseväe Juhataja (Kaitseleidu seadus, 01.01.2011).

Kaitseleit jaguneb 15 malevaks, mille vastutusala vastab mõne erandiga Eesti maakondade piiridega. Lõuna-Eestis on tinglikult piirkondlikuks juhtmalevaks Kaitseleidu Tartu malev, mille staap asub Tartu linnas. Juhtmaleva staabi põhiülesandeks on Kaitseleidu malevate tegevuse planeerimine ja koordineerimine omal vastutusosal. (Kaitseleit, kodulk 09.03.11).

Lõuna-Eesti eripäraks on see, et Lõuna-Eesti päästkeskuse ja Lõuna kaitseringkonna tegevuspiirkonnad ei kattu täiel määral. Viis Kaitseleidu malevat – Tartu, Sakala, Võrumaa, Põlvamaa ja Valgamaa malev – kuuluvad Lõuna kaitseringkonna alla, kuid Kaitseleidu Jõgeva malev kuulub Kirde kaitseringkonna alla. See loob ka koostöö osas eripärase situatsiooni, kus Lõuna Kaitseringkond ja ka Kaitseleidu Tartu malev tingliku juhtmalevana ei saa otseselt koostöö osas esindada Jõgeva malevat. Samas peab päästkeskus kindlasti arvestama ka Jõgeva maleva jõududega kui päästele potentsiaalselt abi osutava struktuuriga ning koostööd sealsete juhtfiguuridega tuleks tõhustada.

Kaitseleidu 15 malevas on kokku ligi 10 000 liiget ning organisatsiooni liikmeskond kasvab pidevalt. Lõuna-Eestis oli Kaitseleidu liikmete ligikaudne arv 2009 aastal 3200. Lõuna-Eestis

asuvatest Kaitseliidu malevatest on suurim Tartu malev, millel on tegev- ja toetajaliikmeid kokku 1000 ringis, ülejäänud malevates jääb vastav arv 350 ja 500 vahele. Naiskodukaitsjaid on kõige rohkem Tartu ja Jõgeva ringkonnas. Noorteorganisatsioonidest kõige suurem liikmeskond on Võrumaal, kus kodutütarde ja noorkotkaste hulka kuulub ligi 900 liiget. Alljärgnevas tabelis on toodud Lõuna-Eestis asuvate Kaitseliidu malevate ja eriororganisatsioonide ligikaudsed koosseisud aastal 2009. (Ülar Vommi tsiviil-militaarkoostöö seminari ettekanne 2009)

Tabel 1. Lõuna-Eesti Kaitseliidu malevate ja eriororganisatsioonide liikmeskond 2009 a.

	Kaitseliidu maleva tegev- ja toetajaliikmed	Naiskodukaitse liikmed	Noorteorganisatsioonide liikmed
Jõgeva	500	100	500
Viljandi (Sakala)	500	50	400
Võrumaa malev	400	80	900
Põlvamaa malev	400	40	550
Valgamaa malev	350	50	500
Tartu maleva	1000	100	500
KOKKU	3150	420	3350

Allikas: Ülar Vommi ettekanne 25.05.2009 tsiviil-militaarkoostöö seminaril Tartus.

Omaette küsimuseks, mis vajab lahendamist on see, kuidas teha koostööd Kaitseliiduga olukorras, kui päästealal on toimunud oluline samm tsentraliseerimise suunas ja maakonna päästeosakondadel pole enam suuremat otsustuspädevust, kuid Kaitseliit on üles ehitatud maakondlikul põhimõttel. Praeguseks hetkeks on maakondlik tasand kriisireguleerimises sisuliselt kadunud – teatud määral toimib koostöö veel maavalitsustes igakuistel riigiasutuste juhtide kohtumistel. Kuid veel 2009 aastal deklareeriti NATOle, et kui riiklikul tasandil Siseministerium ja Kaitseministerium koordineerivad tsiviil-militaar koostöö küsimusi, siis piirkondlikul tasandil toimub tsiviil-sõjaline koostöö maakondade kriisikomisjonide kaudu, kaitseringkondade ja Kaitseliidu piirkondlike üksuste vahel. (International CEP Handbook 2009)

4.2 Kaitseväge struktuur, paiknemine ja isikkoosseisud Lõuna-Eestis

Kaitsevägi on Vabariigi Valitsuse alluvuses olev sõjaväeliselt korraldatud täidesaatva riigivõimu asutus, mis asub kaitseministeeriumi valitsemisalas. Kaitseväge ja Kaitseliitu juhib kaitseväge juhataja, sõjaajal kaitseväge ülemjuhataja. Kaitseväge keskmine suurus rahuajal on 5500 inimest, neist ligi 2000 on ajateenijad. Kaitseväes teenib praegu ligi 2800 elukutselist sõjaväelast, "Kaitseväge struktuuri ja arenguplaani aastani 2010" (KSAP 2010) kohaselt peaks nende hulk kasvama 3500ni. Kaitseväge planeeritud operatiivstruktuur koosneb kuni 16 000 inimesest, täiendusreservis on kuni 30 000 meest. Operatiivstruktuuri täissuurus saavutatakse mobilisatsiooni läbiviimisega. Kaitseväge isikkoosseis koosneb kolmest osast: ajateenijad, lepingulises teenistuses kaadrikaitseväelased (ohvitserid, allohvitserid ja sõdurid) ning teenistusse kutsutud reservväelased. (Rahuaja riigikaitse seadus, 01.01.2011)

Rahuaegne ülesehituse kohaselt koosneb Kaitsevägi maa-, mere-, ja õhuväest, logistikakomponendist ning keskalluvusega üksustest, staapidest ja asutustest. Oma ülesannete täitmiseks on kaitsevägi organiseeritud operatiivstruktuuriks ning väljaõppe- ja administratiivstruktuurideks. Kaitseväge väljaõppe- ja administratiivstruktuuri allüksused paiknevad üle Eesti laiali. Allüksusi, kus toimub ajateenijate väljaõpe nimetatakse väljaõppekeskusteks. (Eesti kaitsevägi, kodulk 09.03.11)

Lõuna Kaitseringkond on oma põhimääruse järgi maaväe ülema alluvuses tegutsev sõjaväeliselt korraldatud kaitseväge väeüksus. Kaitseringkond teeb koostööd teiste kaitseväge väeüksustega ning avalik- ja eraõiguslike institutsioonidega. Kaitseringkonna koosseisu rahuajal kuuluvad Lõuna Kaitseringkonna staap paiknemisega Luunjas, Staabi- ja tagalakeskus paiknemisega Luunjas ja Kuperjanovi jalaväepataljon paiknemisega Võrus (Lõuna Kaitseringkonna põhimäärus, 01.09.2010).

Lõuna-Eestis on põhiliseks koostööpartneriks päästeasutusele kaitseväge poolelt kaasatava ressursi mõistes Kuperjanovi Pataljon. Kaitseringkonna andmetel aasta lõikes varieerub pataljonis kaadrikaitseväelaste arv 75-85 vahel. Lisaks algab ajateenistus 27. nädalal ligi 350

ajateenijal, millele lisandub 40. nädalal ca 350 ajateenijat. Seega alates 41 nädalast on Kuperjanovi Pataljonis ca 700 ajateenijat. Ajateenijad lähevad reeglina reservi juuni algus.

Kindlasti tuleb päästekeskusel oluliselt tõhustada ka Kirde Kaitseringkonna suunalist koostööd, korraldada koostööõupidamisi ja vahetada tihedamalt informatsiooni. Näiteks 2010 aastal Kasepää vallas toimunud gaasiauto õnnetuse kaasus näitas, et Tallinnast tellitud militaar-rasketehnika võimekust sai pakkuda ka Kirde Kaitseringkonnas Tapal asuv väeosa, kust oleks olnud oluliselt lähemalt võimalik abi tellida. Koostöö alged on küll praeguseks tekkinud – näiteks on päästekeskuse esindajad tutvunud 21.04.2010 Tapa linnas toimunud Ida-Eesti Päästekeskuse korraldatud koostööseminaril „Elutähtsad teenused, riski- ja kriisikommunikatsioon“ Kirde Kaitseringkonnaga. Seminaril tegi Kirde Kaitseringkonna ülem kolonelleitnant Martin Herem ka ülevaate Kirde Kaitseringkonnast ja vastava tehnika kaasamise võimalustest.

4.3 Lõuna-Eesti päästesündmuste koostööpraktika analüüs

Sellised sündmused kuhu on vaja korraga kaasata Päästeameti, Kaitsejõudude ja kaitseväge ressursse, on viimasel ajal Eestis esinenud küllaltki sageli. Lõuna-Eestis toimunud sündmustest võib välja tuua eeskätt gaasiveoki õnnetuse 31.03-01.04.2010 Raja külas Jõgevamaal. Liiklusõnnetus juhtus veeldatud metaani vedava gaasiveokiga, mis sõitis kraavi. Kuna tsisterni teele tõstmiseks puudus päästeasutusel vastav tehnika ja varustus, tehti ametiabi taotlus kaitsevägele rasketehnika saamiseks. Sündmuse lahendamisel palus Lõuna-Eesti Päästkeskus abi kaitseväelt rasketehnika saamiseks. Kaitsevägi saatis sündmuskohale 2 rasketehnika masinat RECOVERY koos meeskondadega. Põhiliseks probleemiks antud sündmuse korral oli infovahetuse puudulikkus. Kaitsevägi ei saanud täpset infot sündmusega seotud asjaolude kohta. Kaitsevägele oli vajalikuks infoks see, et kui suure raskusega on masinad, mida on vaja vintsida ja milline on sealne maastik. Samuti ei olnud vintsimise ajal tagatud piisav ohutus. (Klaos, Kriisa 2010)

4.4 Riigikaitsestruktuuride päästealane koolitus

Päästeameti peadirektori 20.11.2008 käskkirjaga nr 211 kinnitati “Vabatahtlikult päästetöödel osalevate isikute baasõppe ja abikomando liikmete algväljaõppe õppekava”. Selle alusel pidid vabatahtlikud algväljaõpet saavad isikud läbima 16-tunnise baasõppe kursuse õppekava, mille raames oli teooriat 11,5 tundi ja praktikat 4,5 tundi.

Lõuna-Eesti Päästkeskuse koolitusbüroo andmetel on vabatahtlikuna päästetöödel osaleva isiku baaskursuse mahus 16 h korraldatud militaarstruktuuride esindajatele vaid üks kord - 27-28. juuni 2009, mille raames koolitati Naiskodukaitse Tartu ringkonna, Kaitseliidu Tartu, Sakala, Võru ja Valga malevatest kokku 18 Kaitseliidu ja selle eriorganisatsioonide liiget. Töö autori hinnangul on see suhteliselt tagasihoidlik arv. Seega päästkeskus peaks suurendama tulevikus oluliselt militaarstruktuuridest päästealase koolituse läbinute arvu. Kaitseväelastele eraldi päästealaseid koolitusi päästkeskus korraldanud ei ole.

Päästeameti peadirektori 03.02.2011 käskkirjaga nr 41K on uuendatud vabatahtliku päästja esimese ja teise astme õppe ning teise astme täienduskoolituse programme. Arvesse on võetud 2011 jõustunud Päästeseadusest tulenevaid muudatusi. Vabatahtlike koolitus jaguneb selle alusel 16-tunnise esimese astme õppe programmiks, milles sisaldub teooria osa 10 tundi ja praktika osa 6 tundi. Esimese astme koolituse raames käsitletavat teemad on Päästeameti tegevusvaldkonnad, päästeasutuste struktuur ja vastutusala, päästetöö teenuste tutvustus, õnnetuste liigid ja vastutusosalad ning käitumine ohu korral, päästetehnika, käitumine tulekahju korral ja põlemisprotsess ja tulekustutamine. Põhjalikumas 36-tunnine teise astme õppeprogrammis jagunevad teooria ja praktika osa võrdselt 18 tunnisteks osadeks. Käsitletavateks teemadeks on sidepidamiskord, tulekahju alused, päästetöö korraldamine, päästevarustus ja –tehnik, vesivarustus, tulekustutustööd, eriohud ning päästeseadus ja meetmete rakendamine. Võrreldes esimese astme õppe programmiga on teise astme koolitus oluliselt põhjalikum.

Sellest tulenevalt on mõistlik, et kui esimese astme koolitust võiks pakkuda ka kaitseväge ja Kaitseliidu realiikmetele, siis teise astme koolituse osas peaks eesmärgiks seadma selle, et

vastava koolituse läbiksid Kaitseliidu ja kaitseväe üksuste juhid. Vabatahtliku päästja esimese astme 16 tunnist kursust peaks pakkuma ja läbi viima võimalikult laiale ringile militaarstruktuuride liikmetele ning teise astme kursust mahus 30 tundi neile üksustele, kes omavad ise päästealast võimekust (autosid jne) või siis allüksuste juhtidele.

Kaitseväelaste päästealane koolitustaust pole üldises plaanis praegusel hetkel piisav ning võiks kaaluda ohvitseride ettevalmistusse vastavate teemade lisamist. Lisaks võiks kaaluda instruktori koolituskava koostamist, et koolitada isikkoosseisu kaitseväe siseselt edasi.

Koolitusteemade valikul on oluline keskenduda piirkondlikele eripäradele. Lõuna-Eestis oleks sellised teemad kindlasti ulatuslikud metsa- ja maastikutulekahjud, siseveekogude üleujutused ning tormikahjustustele reageerimine.

Koolitused peavad olema regulaarsed ja järjepidevad, praegusel hetkel on koostöökoolituste osas tegemist olnud vaid ühekordse koolitusega.

Koolitusi tuleks korraldada piirkondlikult põhimõttel, et päästekeskus koolitab kohalike malevate liikmeid maakonna tasandil. Selle tulemusel tekivad sidemed ning päästetööde läbiviimisel tuntakse ka üksteist paremini.

Kaaluda võiks kaitseliitlaste baasõppekursusele, mis kestab 5 nädalavahetust, abipäästja õppe lisamist.

5. EKSPERTIDE ARVAMUSED PÄÄSTE JA KAITSEVÄE JA KAITSELIIDU KOOSTÖÖ ARENDAMISE KOHTA

5.1 Uurimismeetodi ja –protsessi kirjeldus

Käesoleva lõputöö sissejuhatuses kirjeldatud eesmärkide saavutamiseks viis autor läbi ankeetküsitluse pääste- ja militaarasutuste kesk- ning tippastme juhtide ja spetsialistide seas. Ankeetküsimustik koosnes 12 küsimusest, millest enamiku puhul tuli vastajal kirjeldada pikemalt oma seisukohti ning neid ka põhjendada. Tegemist oli nn. avatud küsimustega, valikvastustega küsimusi küsitluse koostamisel ei kasutatud. Küsimustiku saab tinglikult jaotada viieks osaks. Küsimustik tervikuna on esitatud käesoleva lõputöö lisa 1.

Küsimusti esimeses osas keskenduti vastaja isiklikule koostöökogemusele, mille raames paluti vastajal anda ülevaade päästesündmustest või õppustest, kus on tehtud koostööd militaarstruktuuridega. Ühtlasi paluti anda hinnang koostööle tuginedes isiklike kogemustele. Hinnanguskaala positiivses otsas olid abistavad märksõnad kordaminekud, õnnestumised, positiivsed momendid koostöö osas ja negatiivses otsas vastavalt ebaõnnestumised, koostööd takistanud tegurid, negatiivsed momendid koostöö osas

Küsitluse teises blokis paluti anda hinnang asutustevahelisele tsiviil-militaarkoostööle üldiselt, mitte enam isiklikule kogemusele tuginedes. Kasutati viie-pallist hinnanguskaalat, millel 1 tähendas väga halba hinnangut koostööle tervikuna ja 5 väga head hinnangut koostööle.

Kolmandas küsimustiku blokis keskenduti militaarstruktuuride päästesündmustele kaasamisele. Vastajatel paluti kirjeldada võimalikult detailselt, millist konkreetset abi riigikaitsestruktuurid saaksid/võiksid pakkuda päästeasutustele erinevate päästesündmuste/hädaolukordade lahendamisel. Abistava loeteluna oli välja toodud loodusjõudude poolt tekitatud õnnetused (torm, üleujutus, intensiivsed sademed), paljude kannatanutega kemikaaliõnnetused (laod, raudtee, maantee), metsa- ja maastikutulekahjud, paljude kannatanutega liiklusvariid ja tulekahju, mille tagajärjel saab palju inimesi kannatada. Ühtlasi oli vastajal võimalus lisada täiendav sündmuse kirjeldus loetelusse. Kõigi loetletud sündmuste puhul paluti pakutav abi eraldi välja tuua. Selles blokis sisaldus ka mitte niivõrd

sisuline, kuivõrd just koostöötahet hindav küsimus selle kohta, et kui päästkeskuse inim- ja tehnikaressursid on ammendumas mõnel sündmusel, kas keskus peaks eeskätt abi paluma teiste regioonide päästkeskustelt või enda regioonis asuvatelt riigikaitsestruktuuridelt. Ühtlasi paluti hinnangut, kas päästeasutused peaksid kaasama päästesündmuste lahendamisele pigem kaitseväelasi või kaitseliitlasi.

Küsimustiku neljandas osas keskenduti väljaõppe ja koolituste temaatikale, sealhulgas sellele, millistele sihtrühmadele, millises mahus ning kui sageli peaks päästealaseid koolitusi kaitseväelastele ja kaitseliitlastele korraldama.

Küsimustiku lõpuosas oli vastajal võimalus anda veelkord omapoolsed ettepanekud avatud küsimusele, kuidas parandada päästeasutuste ja riigikaitsestruktuuride koostööd päästesündmuste lahendamisel.

Ankeetküsitlus edastati valimis olevatele päästeametnikele, kaitseväelastele ning kaitseliitlastele e-maili teel.

Küsitluse valimisse sihtsuunitlusega valitud isikute nimekiri oli struktuuride lõikes järgnev:

Kaitseliit: Ülar Vomm, Tanel Meiel, Anto Kergand, Rein Luhaväli, Janno Rosenberg, Mati Kuusvere, Aivo Kapten, Tanel Sütt, Heiki Arike, Kalev Ader, Valdeko Nielson, Janel Sakk, Meelis Ivask, Rudolf Jeaser.

Kaitsevägi: Hando Tõevere, Vahur Murulaid, Indrek Sild, Martin Herem, Tarmo Metsa, Maidu Allikas, Rene Brus, Margus Rebane.

Päästeasutused: Jaan Tross, Margo Klaos, Riho Sõmermaa, Koit Haavel, Mart Haljaste, Raoul Raidna, Kuno Tammearu, Jaanus Teearu, Priit Laos, Maido Nõlvak, Marek Danilson, Heigo Olu, Teet Piile.

Küsimustiku täitmiseks jäeti küsitletavatele aega kaks nädalat – küsimustik saadeti välja 15. märtsil 2011 ning see paluti täidetult tagastada hiljemalt 30. märtsiks 2011. Kuna töö autori

hinnangul saavutati ühekordse küsimustiku laialisaatmisega piisav vastanute osakaal, siis teistkordset meeldetuletust küsitlusele mittevastanutele ei saadetud. Küsimustele anti põhjalikud vastused, mistõttu alusmaterjal analüüsiks oli piisav. Valimisse kaasati 35 isikut, kellest küsitlusele vastas 6, seega vastanute osakaal moodustas tervikust 17%. Küsimustikule vastajate arv jagunes järgnevalt: vastajaid päästeasutustest oli 2, Kaitseliidust 1 ja kaitseväest 3. Kolm valimisse sattunud isikut vastasid pöördumisele, kuid teatasid et erinevatel põhjustel ei ole neil võimalik küsitlusele vastata.

5.2 Küsitluse tulemused ja analüüs

5.2.1 Hinnangud isiklikule tsiviil-militaarkoostöö kogemusele

Esimeses osas keskenduti vastaja isiklikule koostöökogemusele, mille raames paluti vastajal anda ülevaade päästesündmustest või õppustest, kus on tehtud koostööd militaarstruktuuridega.

Päästeasutustest vastajad olid militaarstruktuuridega koostööd teinud inimeste otsimisoperatsioonidel, erinevatel metsa- ja rabatulekahjudel näiteks 2006 Agusalu metsatulekahju likvideerimisel, 2004 helikopteri õnnetuse tagajärgede likvideerimine (otsingutööd Põlva- ja Võrumaal), 2005 Pärnu üleujutusega seotud päästetööl ja 2010 Kasepää vallas toimunud avariil maagaasiveokiga. Päästeasutuste vastajad olid militaarstruktuuridega kokku puutunud 2003. aastal katastroofiõppusel „Lennuõnnetus Tartumaal“; 2004. aastal päästeõppusel „Klooriõnnetus raudteel“; 2007. aastal simulatsiooniõppus A.P.P.I: 2007, 2010. aastal liiklusõnnetuse õppus „Jõesuu 2010“, Tartus toimunud õppusel Sillad lukku 2010.

Kaitseväe vastajad tõid koostöökogemustest välja 2008 novembri ja 2010 detsembris toimunud lumetormid ning ühistest õppustest mainiti ära Balex Delta 2003 ja 2007, Puhas Meri 2008, Vabariigi Valitsuse päästeõppus 2008, 2010 sügis Kunda rannikureostuse õppus.

Kaitseliidu vastajad olid kokku puutunud kohaliku tähtsusega metsatulekahjudega ning kohalike õppustega.

Küsitlavad töid sündmustel ja õppustel toimunud koostöö osas positiivsete momentidena välja mitmeid nüansse, hinnanguliselt võib öelda, et lõppkokkuvõttes jäädi koostööga rahule. Päästeasutuste vastajate hinnangul oli sündmuste lahendamisel militaariususte juures positiivne see, et militaarstruktuuridel on juhtimisahelad konkreetselt paigas ja kõik osapooled teavad täpselt oma ülesandeid. Eritehnika kasutamine päästetöö tagajärgede likvideerimisel (ujuvvahendid, vintsid, lennuvahendid, transportöörid jne). Lisaks on palju abi olnud militaarorganisatsiooni poolsest toitlustusteenuse tagamisest õnnetuse (õppuse) sündmuskohal (kiire, optimaalne ja kvaliteetne teenus suure hulga inimeste kiireks toitlustamiseks). Selge ja suunitletud subordinatsioonisüsteem, mis tagab kontrolli ja sihipärased tegevused päästetöö sektorites ja lõikudes (militaarsüsteemis toimivad käsuahelad võimaldavad saavutada selge tulemuse ehk reeglina täidetakse ülesanded vastavalt püstitaud eesmärkidele). Militaarorganisatsiooni täpne ja korrektne ressursiarvestus võimaldab päästetöö juhil planeerida tegevusi. Näiteks, kui metsatulekahju sündmuskohale on kaasatud näiteks 50 sõjaväelast siis reeglina selline kogus abijõude ka saabub, vabatahtlike kaasamisel võime planeerida 40 inimest- samas sündmuskohale saabub tegelikult vaid 4-5.

Kaitseväge vastajad töid kordaminekuna välja, et ühtegi elu ei ole kaotatud või lastud kaotada, seda eriti 2010 detsembris toimunud Monika lumetormi ajal. 2010 näitas olulist arengut hädaolukorra reguleerimisel ametkondadevahelises koostöös, eelkõige koostöövalmidust nii hoiakutes, kui protseduurides.

Suuri negatiivseid asju ja puudujääke siiani toimunud koostöös keegi otseselt välja ei toonud. Peamise probleemina sündmuste lahendamisel toodi välja asja-ajamise bürokraatlikkus, kuna erinevate üksuste abi saamiseks tuleb teha abipalved, mis võtab aega. Samas ei liigu info alati täpselt ja keegi ei oska korraga öelda, kui palju abijõudu kust ja kui palju mingiks ajaks on võimalik saata.

5.2.2 Hinnang koostööle üldisemalt

Küsitluse teises blokis paluti anda hinnang asutustevahelisele tsiviil-militaarkoostööle üldiselt.

Keskmine tulemus koostöö hindamisel 5-pallisel hinnanguskaalal oli 3,6. Üldjuhul hindasid vastajad koostööd kõrgelt. Ühel juhul hindas kaitseväe vastaja koostööd hindele 3, mis oli ka kõige madalam hinnang. Vastaja leidis, et koostöö osas on veel palju arenguruumi, aga üksteist abistatakse.

Kaitseväe poolelt tuli ka seisukoht, et koostöö toimib, aga eeskätt tänu isiklikele kontaktidele. Seega töö saab alati tehtud, kuid koostöö kahe „masinavärgi“ vahel vajab kindlasti regulaarset harjutamist, sest alati on midagi, mida saab teha paremini.

Kaitseväe poolelt toodi välja, et sidepidamine (ESTER/ORS võrgus) võiks areneda. Kui kaitsevägi toetab erinevaid ametkondi hädaolukorras, siis võiksid nad samaaegselt edastada ka pidevalt kaitseväele infot toimuvast. Et see oleks efektiivne, siis peaks neile olema püstitatud vastav ülesanne ning kasutama peaks vastavaid sidekanaleid.

Päästeasutuse vastajate poolelt toodi üldises plaanis välja, et tõhustada tuleb päästetöödele reageerimise operatiivsust ja vajalik on kaardistada päästetöödele kaasamise/reageerimise võimekused ja tehniline ressurss.

5.2.3. Militaarstruktuuride kaasamine päästesündmuste lahendamisele

Kolmandas küsimustiku blokis keskenduti militaarstruktuuride päästesündmustele kaasamisele. Vastajatel paluti kirjeldada võimalikult detailselt, millist konkreetset abi riigikaitsestruktuurid saaksid/võiksid pakkuda päästeasutustele erinevate päästesündmuste/hädaolukordade lahendamisel. Abistava loeteluna oli välja toodud loodusjõudude poolt tekitatud õnnetused (torm, üleujutus, intensiivsed sademed), paljude kannatanutega kemikaaliõnnetused (laod, raudtee, maantee), metsa- ja maastikutulekahjud, paljude kannatanutega liiklusavariid ja tulekahju, mille tagajärjel saab palju inimesi kannatada.

Kõigi eelpool toodud sündmuste lahendamiseks ja likvideerimiseks saavad erinevad üksused kaasata inimressurssi ja oma kasutuses olevat eritehnikat. Abi on ka militaarüksuste poolt kaasatavast vahenditest toitlustamise, meditsiini ja vajadusel erinev valve ja kontroll tagamaks sündmuse lahendamise ohutust.

Suurt osa sündmuste lahendamisel määrab militaarüksustelt saadav inimressurss. Kaitseliit on kõige suurem vabatahtlik organisatsioon ja paikneb üle Eesti. Kaitseliitlaste kaasamisel tuleb arvestada sellega, et enamus liikmetest on põhikohaga tööl teistes asutustes ja nende kaasamise kiirus ja arvukus pidurdub selle tõttu. Kaitseliitlasi saab kõige rohkem kaasata nädalavahetustel, kui põhitöölt ollakse vaba. Erinevalt kaitseliitlastest saab ajateenijaid kaasata just nädala sees kui nende tegevus toimub väeosas. Nädalavahetustel on tavaliselt ajateenijad linnalubadega puhkusel ning kaasamine raskendatud. Ajateenijate kaasamisel on probleemiks, et kui neid liigselt kasutada, hakkab kannatama ajateenijate erialane väljaõpe. Probleemiks on ka see, et suvel kui tõenäoliselt kõige rohkem õnnetusi võib toimuda, kuhu pääste vajab inimressurssi appi, on ajateenistuses paus ja väeosad tühjad. Kõige rohkem saab loota professionaalse kaitseväe abile, kuna seal on alati inimressurss olemas ja see on kättesaadav aastaringselt.

Selles blokis sisaldus ka mitte niivõrd sisuline, kuivõrd just koostöötahet hindav küsimus selle kohta, et kui päästkeskuse inim- ja tehnikaressursid on ammendumas mõnel sündmusel, kas keskus peaks eeskätt abi paluma teiste regioonide päästkeskustelt või enda regioonis asuvatelt riigikaitsestruktuuridelt. Pääste esindajad olid seisukohal, et see sõltub sündmuse keerukusest ja ohtlikkusest. Spetsiifiliste tegevuste ja kõrgema ohu korral eelistaksin kaitseväelasi, kelle ettevalmistus on tugevam ning vastutustase kõrgem. Samuti on oluline ka töödistsipliin ja sotsiaalsed tagatised. Kaitseliitlasi eelistatakse selgelt tegevuste juures, kus on oluline ka kogukonnakesksus – kohalike kaitseliitlaste kui abiosutajate suurem väärtustamine. Arvestama peab ka reageerimise aluseid – kaitseliitlased on vabatahtlikud, kellelt ei saa nõuda kõigi ülesannete täitmist. Päästeteenuse osutamine ei ole regioonipõhine vaid üleriiklik, seega rakendub ressursi ammendumisel koheselt ja automaatselt järgmise tasandi ressursid. Sellist käitumist toetab ka üleriiklik väljasõiduplaan kus kogu teenus on ülesehitatud lähima ja operatiivsema printsiibil. Militaarressurss on siiski päästetöödele kaasatav vajalik lisaressurss ning aktiveeritav vastavalt konkreetsele situatsioonile ja sündmuse spetsiifikale.

Kaitseliitlasest vastaja oli seisukohal, et abi peaks küsima sealt, kus see kõige kiiremini saabub. Teiste regioonide päästeteenistused võivad kaitseväge hiljem välja vahetada. Otsustamise aluseks peaks olema võimalikult väike kahju riigile.

5.2.4. Militaarstruktuuride päästealane väljaõpe

Küsimustiku neljandas osas keskenduti väljaõppe ja koolituste temaatikale, sealhulgas sellele, millistele sihtrühmadele, millises mahus ning kui sageli peaks päästealaseid koolitusi kaitseväelastele ja kaitseliitlastele korraldama.

Tulemustest selgus, et eeskätt tuleks koolitada allüksuste juhte ja koolituse maht peaks olema sama, mis vabatahtlikel päästjatel ehk 16 akadeemilist tundi. Sellises mahus saadakse ülevaade ja ettekujutus päästealasest tegemistest.

Päästeasutuste esindajad olid seisukohal, et otstarbekas oleks koolitada põhjalikuma programmi alusel (päästetööde korraldus, staabitöö põhimõtted jne) allüksuste juhte, allüksuste liikmete koolitamine peab tagama nende oskused abistada päästetöö sündmuskohal ning teostada tegevusi päästetöötaja juhendamisel.

Kaitseväest tuli seisukohti, et kõiki tuleks koolitada, sest ajateenijad vahetuvad igal aastal. Koolitusi tuleb korraldada kõigile tasanditele, sest kogu struktuur peab töötama ja kui üks valdkond või tasand lonkab, siis see neutraliseerib teiste parema suutlikkuse. Teisalt tuli kaitseväest ka seisukoht, et kui kaitseväest rääkida, siis pigem juhtidele, sest allüksused muutuvad iga aasta tagant. Ajateenijate kasutamine peaks jääma sellise keerukusega tasemele, mis vajab vaid kiiret instruktaaži. Põhjalik väljaõpe läheks raisku ning tihti ei ole selleks ka kaitsevälise väljaõppe kõrval aega.

Vastajad olid kõik ühel meelel, et õppuseid tuleks korraldada sageli. Suuremaid koostööõppuseid erinevate riigikaitsestruktuuridega soovisid vastajad iga poole aasta tagant või äärmisel juhul kord aastas. Õppused võiksid olla iga kord erinevatel teemadel. Vastajad leidsid, et õppustel ei tohiks keskenduda ühesuguste sündmuste lahendamise harjutamisele.

Vastanud kaitseliitlane pakkus, et korra kvartalis võiks olla kohaliku tähtsusega ja üks kord aastas regionaalne õppus. Pakuti ka, et võiks kaks korda aastas regioonis korraldada tsiviil-militaarkoostöö õppuseid ning et õppus peaks kestma terve päeva.

5.2.5. Täiendavad ettepanekud koostöö parandamiseks

Küsimustiku lõpuosas oli vastajal võimalus anda veelkord omapoolsed ettepanekud avatud küsimusele, kuidas parandada päästeasutuste ja riigikaitsestruktuuride koostööd päästesündmuste lahendamisel.

Päästeasutuste esindaja oli seisukohal, et peab toimima regulaarne koolitustsükkel, kus järjest laiendatakse koolitatud inimeste arvu. Ühiselt töötada välja päästesündmustele mobiliseerimise kava. Riigikaitsestruktuurid kirjeldavad selgelt ära, milline on nende valmisolek anda erineval ajal päästesündmustele appi oma liikmeid (nt nädalavahetusel 2 tunni jooksul 20 inimest, äripäevadel päevasel ajal 3 inimest jne). Harjutuste ja õppuste korraldamine, et mõlemad pooled teaksid selgelt, kuidas toimub teise poole kaasamine jne.

Kaitseväge poolelt oldi seisukohal, et arusaamatu on regioonides koostöölepingute nõudmine tingimustes, kus kaitsevägi ja Päästeamet on sõlminud omavahelise leppe. Kaitseväge juhtkond on oma allstruktuuridele andnud korralduse toetada teisi riigi struktuure hädaolukordade lahendamisel. Sellest tulenevalt ei ole enam täiendavaid lepinguid vaja. Negatiivseid hoiakuid ja teadmisi saab arendada koostööõppustega. Nendel selguvad ressursid, nende kasutamise võimalused ja vajadused, ressursside kasutuselevõtu protseduurid. Veel paremini selgitavad selliseid asju hädaolukorrad ise, kuid eelistatum on loomulikult koostööd harjutada õppustel. Ka erinevate hädaolukordade järgsed esitlused kasutatud ja puudu jäänud ressurssidest annavad tõuke edasisele koostööle.

KOKKUVÕTE

Käesoleva lõputöö raames analüüsiti koostöö toimimist Lõuna-Eesti Päästkeskuse ja Kaitseliidu malevate ning Kaitseväe üksuste vahel. Töö esimeses osas vaadeldi kaitseväe ja kaitseliidu päästetöödele kaasamise kehtivaid õiguslikke alusdokumente ning analüüsiti koostööd käsitlevat seadusandlust, arengukavasid, koostöölepinguid ja teisi strateegilisi dokumente. Analüüsi tulemusel võib öelda, et koostöö on piisavalt selgelt reguleeritud õigusaktides ja koostöölepingutes. Probleemidena võib välja tuua selle, et päästeasutuse juhitavate hädaolukordade lahendamise plaanidest puuduvad viited riigikaitsestruktuuridele. Samuti tasuks ka Siseministeeriumi valitsemisala arengukavas lahti kirjutada tegevussuunad ja koostöö riigikaitsestruktuuridega. Üldises plaanis on aga Kaitseliidu ja kaitseväe kaasamist puudutav suhteliselt üksikasjalikult reguleeritud. Teatud murrangut koostöö süsteemsemaks muutumisel võivad tähendada poliitilisel tasandil koalitsioonileppes välja toodud põhimõtte, et luuakse alused militaar- ja päästeressursi võimete koostoimeks.

Töö teises osas käsitleti päästkeskuse ning kaitseväe ja Kaitseliidu koostööd Lõuna-Eestis. Edasise tsiviil-militaarkoostöö planeerimisel on oluline senisest oluliselt rohkem koostööd teha Kirde Kaitseringkonna ja Kaitseliidu Jõgeva malevaga, milleks tuleb leida lahendused väljaspool hädaolukorra seaduse alusel moodustatud regionaalse kriisikomisjoni süsteemi. Lahendused igapäevase koostöö edendamiseks tuleb leida ka Kaitseliiduga olukorras, kus päästealal on toimumas tsentraliseerimine, kuid Kaitseliit on üles ehitatud maakondlikul põhimõttel. Igati tuleb soodustada kohalikul tasandil toimiva päästjate ja kaitseliitlaste koostöö jätkumist. Selleks on mõistlik uuesti kaaluda aastaste koostöölepete ja tegevuskavade sõlmimist. Erilist tähelepanu on vaja pöörata Kaitseliidu ja kaitseväe päästealastele koolitustele, mida on ilmselgelt korraldatud ebapiisavas mahus. Esimese astme koolitust võiks pakkuda kaitseväe ja Kaitseliidu realiikmetele ning teise astme koolituse osas peaks eesmärgiks seadma selle, et vastava koolituse läbiksid Kaitseliidu ja kaitseväe üksuste juhid. Jätkata tuleks vastastikust teavitamist üksteise ressurssidest, sest viimane süsteemne infovahetus ressursside osas toimus Lõuna-Eestis 2009 aastal. Ühtlasi peaks Lõuna-Eesti Päästkeskus koguma informatsiooni oma teeninduspiirkonnast väljaspool asuvate kaitseväe ja Kaitseliidu eritehnika ja spetsialistide osas.

Käesoleva lõputöö kolmas osa koosnes uurimusest pääste- ja militaarasutuste kesk- ning tippastme juhtide ja spetsialistide seas. Põhiliste järeldustena võib välja tuua, et koostöö toimib, aga eeskätt tänu isiklikele kontaktidele. Arendama ja harjutama peaks ametkondadevahelist sidepidamist ESTER/ORS võrgus selleks määratud koostöökanalitel. Ühtlasi tuleb parandada vastastikust infovahetuse korraldust koostöösündmustel. Ka ekspertide seas korraldatud küsitlus tõi välja selle, et jätkuvalt tuleb kaardistada päästetöödele kaasamise/reageerimise militaarseid võimekusi ja tehnilist ressursi. Küsitluse tulemused tõi välja, et kaitseliitlasi tuleb kaasamisel eelistada selgelt tegevuste juures, kus on oluline ka kogukonnakesksus – kohalike kaitseliitlaste kui abiosutajate suurem väärtustamine. Kaitseväelaste kasuks reageerimisele kaasamisel räägib aga see, et kaitseliitlased on vabatahtlikud, kellelt ei saa nõuda kõigi ülesannete täitmist. Päästealase koolituse osas soovitavad päästeasutuste eksperdid, et otstarbekas oleks koolitada põhjalikuma programmi alusel (päästetööde korraldus, staabitöö põhimõtted jne) allüksuste juhte, allüksuste liikmete koolitamine peab tagama nende oskused abistada päästetöö sündmuskohal ning teostada tegevusi päästetöötaja juhendamisel. Suuremaid päästealaseid koostööppuseid erinevate riigikaitsestruktuuridega soovitasid vastajad korraldada regioonis iga poole aasta tagant või äärmisel juhul kord aastas. Peab toimima regulaarne koolitustsükkel, kus järjest laiendatakse koolitatud inimeste arvu. Ühiselt tuleks töötada välja päästesündmustele mobiliseerimise kava, mille raames riigikaitsestruktuurid kirjeldavad selgelt ära, milline on nende valmisolek anda erineval ajal päästesündmustele appi oma liikmeid.

SUMMARY

This thesis analyzed the civil-military co-operation between Southern Estonian Rescue Services Centre, Defence League and Defence Forces.. The first part looked at legal basis for cooperation in the documentation and analysis of legislation, development plans, cooperation agreements and other strategic documents. Result of this analysis we can say that there is sufficient co-operation and collaboration agreements clearly regulated by law. The problems may be pointed out that the institution-led rescue plan for responding to emergencies there are no references to the national defense structures. In general terms, however, is the involvement of National Defence and the Defence Forces are relatively well regulated.

In the future civil-military planning is essential to become significantly more to do with the Northeast District of Defence and the Defence League Jõgeva, which must find solutions outside the regional crisis management system. To be fully operational at the local level is important to promote cooperation between rescuers and the military personell. It is reasonable to reconsider the annual action plans and cooperation agreements signed. Particular attention should be paid to the rescue training of Defence Forces and Defence League. There is need for continuous informing each other's resources should be mutual, because the latter was a systematic information exchange of resources in South-Estonia in 2009.

The third part of this thesis consisted of a study of rescue and militaarasutuste medium-grade and senior managers and professionals. There is need to develop and rehearse the inter-agency communications ESTER/ORS network to the designated channels of cooperation. It also needs to improve mutual cooperation in information exchange. Rescue training in rescue services experts recommend that would be useful, comprehensive training program, leaders of divisions, departments must ensure that they are members of the training skills to assist the rescue scene and the rescue worker to carry out the activities supervised. Larger rescue exercises should be arranged half-yearly or at most once a year. There must be founded regular training cycle, which extends the growing number of military personell trained in rescue field. Should jointly develop a mobilization plan for emergency events, which will clearly describe the activation of military resources.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

1. Erakonna Isamaa ja Res Publica Liit ning Eesti Reformierakonna valitsusliidu programm. Erakond Isamaa ja Res Publica Liit kodulehelt
http://www.irl.ee/UserFiles/pdf/IRL_ja_REFORM_koalitsioonileping.pdf välja otsitud 05.04.2011.
2. Riigikaitse strateegia. Vabariigi Valitsuse kodulehelt
http://www.valitsus.ee/UserFiles/valitsus/et/valitsus/arengukavad/kaitseministeerium/Riigi_kaitse%20strateegia.pdf välja otsitud 05.04.2011
3. International CEP Handbook 2009. Civil Emergency Planning in the NATO/EAPC Countries.
http://www.msb.se/Upload/Produkter_tjanster/Publikationer/MSB/0039-09_International_CEP-Handbook-2009.pdf välja otsitud 03.04.2011
4. Naiskodukaitse arengukava perioodiks 2010 – 2013
http://www.naiskodukaitse.ee/sisu/264_1178_4_Arengukava_allalaadimiseks.pdf välja otsitud 02.04.2011.
5. Päästesündmusel osalevate riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutuste ning isikute koostöö kord RT I, 14.01.2011, 5 välja otsitud 04.04.2011
6. Lõuna-Eesti regionaalse kriisikomisjoni põhimäärus ja koosseis RTL 2008, 104, 1490 välja otsitud 03.04.2011
7. Päästetööde ja eriolukorra tööde tegemisel kaitseväge ja Kaitseliidu kasutamise kord RT I 2009, 56, 37903 välja otsitud 04.2011
8. Sisekaitseakadeemia toimetised 2010. Veeldatud maagaasi maanteetranspordi riskid ja päästetööde analüüs Kasepää valla gaasiveoki avarii näitel. 25.03.2011
9. Civil – Military Co-operation Centre of Excellence CIMIC Field Handbook
<http://www.cimic-coe.org/download/cfh/CIMIC-Handbook.pdf> 25.03.2011
10. NATO CEP ning Päästeameti prioriteedid. Kristjan Aaren, Eva-Liisa Ristsoo, Päästeamet Kriisireguleerimise osakond 2010. 25.03.2011
11. Evakueerimise juhend. Tööversioon 17.11.2010 Päästeamet kriisireguleerimise osakond. 05.04.2011
12. 25.05.2009 tsiviil-militaarkoostöö seminari „Päästeteenistuse ja militaarstruktuuride koostöö“ kokkuvõte. Tartu, Dorpati konverentsikeskus. Materjalid kättesaadavad Lõuna-Eesti Päästkeskuse kriisireguleerimisbüroos. 20.01.2011

13. Päästeameti peadirektori 03.02.2011 käskkiri nr 41K „Vabatahtliku päästja esimese ja teise astme õppe ning teise astme täienduskoolituse programmide kinnitamine“. 03.04.2011
14. Kaitseliit, kodulk, <http://www.kaitseliit.ee/> 10.02.11.
15. Eesti kaitsevägi, kodulk, <http://www.mil.ee/> 10.02.11.
16. Rahuaja riigikaitse seadus – RT I 2002, 57, 354
17. Kaitseliidu seadus - RT I 1999, 18, 300
18. Hädaolukorra seadus - RT I 2009, 39, 262
19. Lõuna Kaitseringonna põhimäärus -RT I 2008, 104, 1490
20. Vabariigi Valitsuse määrus- RT I 2009, 56, 379
21. Siseministri määrus- RT I 2009, 63, 923
22. Siseministeeriumi, kodulk, http://www.siseministeerium.ee/public/VAAK_2011-2014_03022010.doc 30.03.11.
23. Siseministeeriumi, kodulk, http://www.siseministeerium.ee/public/oluk_sj.rtf 30.03.11.
24. Kaitseministeeriumi, kodulk, [http://www.kaitseministeerium.ee/et/riigikaitse-
alusdokumendid](http://www.kaitseministeerium.ee/et/riigikaitse-alusdokumendid) 30.03.11.

LISAD

Lisa 1. Küsimustik

I Isiklik koostöökogemus

1. Loetlege suuremad päästesündmused, kus te olete osalenud ning mille lahendamisele on kaasatud riigikaitsestruktuure.
2. Loetlege suuremad pääste- ja riigikaitseasutuste koostööõppused, kus te olete osalenud.
3. Tooge oma senise kogemuse põhjal välja peamised kordaminekud, õnnestumised, positiivsed momendid koostöö osas.
4. Tooge oma senise kogemuse põhjal välja peamised ebaõnnestumised, koostööd takistanud tegurid, negatiivsed momendid koostöö osas.

II Üldine hinnang koostööle

5. Hinnake praegust päästeasutuste ja riigikaitsestruktuuride koostööd Eestis 5-pallisel skaalal (1 - väga halb 5 - väga hea). Palun põhjendage.

III Kaasamine päästesündmustele

6. Palun kirjeldage võimalikult detailselt, millist konkreetset abi riigikaitsestruktuurid saaksid/võiksid pakkuda päästeasutustele alljärgnevalt loetletud päästesündmuste/hädaolukordade lahendamisel (iga juhtumi korral eraldi):
 - 1) loodusjõudude poolt tekitatud õnnetused (torm, üleujutus, intensiivsed sademed)
 - 2) paljude kannatanutega kemikaaliõnnetused (laod, raudtee, maantee)
 - 3) metsa- ja maastikutulekahjud

- 4) paljude kannatanutega liiklusvariid
 - 5) tulekahju, mille tagajärjel saab palju inimesi kannatada
 - 6) veel midagi (mis?)
-
7. Kui päästekeskuse inim- ja tehnikaressursid on ammendumas mõnel sündmusel, kas keskus peaks eeskätt abi paluma teiste regioonide päästekeskustelt või enda regioonis asuvatelt riigikaitsestruktuuridelt? Palun põhjendage.
 8. Kas päästeasutused peaksid kaasama päästesündmuste lahendamisele pigem kaitseväelasi või kaitseliitlasi? Palun põhjendage.

IV Väljaõpe

9. Kas päästealaseid koolitusi tuleks korraldada eeskätt allüksuste juhtidele või kõigile allüksuste liikmetele?
10. Millises mahus (tundides) päästealast koolitust/väljaõpet peaks päästekeskus korraldama kaasatavatele kaitseliitlastele ja kaitseväelastele?
11. Kui sageli peaksid päästeasutused korraldama koostööõppusi, kuhu kaasatakse riigikaitsestruktuure?

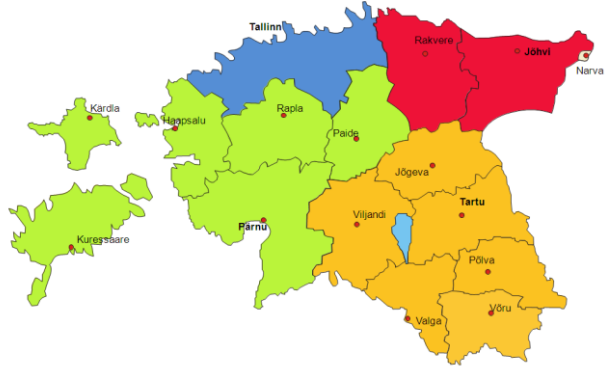
V Koostöö parandamine

12. Tooge välja omapoolsed ettepanekud, kuidas parandada päästeasutuste ja riigikaitsestruktuuride koostööd päästesündmuste lahendamisel?

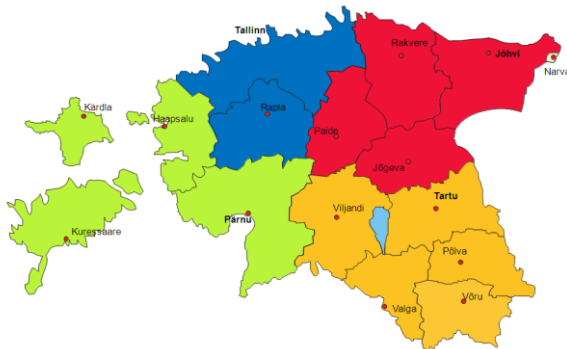
TÄNAN!!!

Lisa 2. Riigiasutuste paiknemine geograafiliselt

Pästekeskused, politseiprefektuurid, Kaitsepolitsei ameti osakonnad, Keskkonnainspektiooni regioonid, ringkonnaprokuratuurid, maakohutud, Maksu- ja Tolliameti keskused

Kaitseväge kaitseringkonnad

Kaitseliidu malevad

